

POSTANOWIENIE

Dnia 5 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z powództwa A.S.

przeciwko Szefowi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w Warszawie, Kancelarii

Prezesa Rady Ministrów w Warszawie i Ministrowi Sprawiedliwości

o stwierdzenie istnienia lub nawiązania stosunku pracy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 września 2017 r.,

zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego w W.

z dnia 9 grudnia 2014 r.,

1) oddała zażalenie,

**2) przyznaje radcy prawnemu R. S. od Skarbu Państwa -
Sądu Okręgowego w W. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych
powiększoną o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług
tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu
zażaleniowym.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy w W. postanowieniem z dnia 9 grudnia 2014 r. odrzucił skargę powoda A.S. o wznowienie postępowania w sprawie XXI Pa .../10 Sądu Okręgowego w W. i w sprawie VIII P .../06 Sądu Rejonowego w W.

Sąd Okręgowy zauważył, że jest właściwy do rozpoznania skargi o

wznowienie obu postępowań nią objętych, albowiem na podstawie art. 405 k.p.c. do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności oraz na podstawie przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono orzeczenia sądów różnych instancji, właściwy jest sąd instancji wyższej.

Badając, czy powód oparł skargę o wznowienie postępowania na ustawowej podstawie, Sąd Okręgowy przypomniał natomiast, że zgodnie z art. 401 pkt 1 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności, jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzekał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia, zaś na podstawie art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. można żądać wznowienia na tej podstawie, że wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa, jednak zgodnie z art. 404 k.p.c. z powodu przestępstwa można żądać wznowienia jedynie wówczas, gdy czyn został ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów.

Odnosząc te regulacje do okoliczności niniejszej sprawy, Sąd drugiej instancji stwierdził, że powód podał w piśmie z dnia 5 września 2014 r., że postępowania w sprawach objętych skargą są „oczywiście i rażąco wadliwe albo przestępcze i niepoczytalne”. W piśmie z dnia 14 listopada 2014 r. wskazał, z kolei, że sędziowie rozstrzygający jego apelację w sprawie XXI Pa .../10 popełnili oczywiste przestępstwa, zaś orzeczenia wydane zostały przez sędziów wyłączonych od orzekania z mocy ustawy. Dodał, że przede wszystkim domaga się stwierdzenia nieważności orzeczeń w sprawach XXI Pa .../10 i VIII P ../06 jako wydanych przez sędziów członków zorganizowanego związku przestępczego lub niepoczytalnych.

W ocenie Sądu Okręgowego, treść ocenianej skargi upoważnia do stwierdzenia, że powód upatruje podstaw do wznowienia postępowań objętych tą skargą w fakcie, że owe postępowania zostały rozstrzygnięte na jego niekorzyść, co stanowi o popełnieniu przestępstwa przez rozstrzygających te sprawy sędziów. Tymczasem, przesłanka uzyskania wyroku za pomocą przestępstwa, wymieniona w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c. musi być wykazana, zgodnie z treścią art. 404 k.p.c., za

pomocą prawomocnego wyroku skazującego, zaś na istnienie takiego orzeczenia powód nie powołał się. Przepis ten przewiduje, że dodatkowym warunkiem oparcia skargi o wznowienie postępowania o podstawę w postaci uzyskania wyroku za pomocą przestępstwa jest, co do zasady, stwierdzenie popełnienia przestępstwa prawomocnym wyrokiem skazującym. W przypadku powołania jako podstawy wznowienia postępowania w art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., powstaje więc obowiązek wykazania, że czyn przestępczy był ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub że zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów (art. 404 k.p.c.). Okoliczności takich powód również nie podnosi w skardze.

Zdaniem Sądu Okręgowego, nie wystąpiła też w sprawie przesłanka z art. 401 pkt 1 k.p.c., związana z nieważnością postępowania wynikającą z orzekania przez sędziego wyłączonego z mocy ustawy, podczas gdy strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia. Definicję sformułowania „wyłączony z mocy ustawy” wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 stycznia 2014 r., V CZ 81/13, stwierdzając, że użycie w art. 401 pkt 1 k.p.c., tak jak i w art. 379 pkt 4 k.p.c., sformułowania „wyłączony z mocy ustawy” jednoznacznie wskazuje, że nie chodzi o kwestię związaną z wyłączeniem sędziego od rozpoznania sprawy na wniosek strony lub żądanie sędziego. Na tej podstawie nie można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności. W zakresie instytucji objętej art. 49 k.p.c. jedynie rozpoznanie sprawy z naruszeniem art. 50 § 3 k.p.c. przez sędziego, co do którego zapadło orzeczenie o jego wyłączeniu lub wniosek o wyłączenie oparty na podstawie art. 49 k.p.c. nie został w ogóle rozpoznany, należy uznać za rozpoznanie sprawy przez sędziego wyłączonego z mocy ustawy.

W sprawie objętej ocenianą skargą nie występują jednak takie okoliczności, tj. nie orzekał w niej żaden sędzia, co do którego zapadło orzeczenie o jego wyłączeniu lub wniosek o wyłączenie oparty na podstawie art. 49 k.p.c. nie został w ogóle rozpoznany.

Sąd drugiej instancji przypominał również, że zgodnie z treścią art. 48 § 1 k.p.c. sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy: 1) w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy

oddziaływa na jego prawa lub obowiązki; 2) w sprawach swego małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia; 3) w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli; 4) w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem albo był radcą prawnym jednej ze stron; 5) w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator; 6) w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, jeżeli brał udział w wydaniu tego orzeczenia. Żadna z tych przesłanek nie wystąpiła wszakże w niniejszej sprawie, a sama skarga także przesłanek tych nie obejmuje.

Ostatecznie Sąd Okręgowy zauważył, że nie znajduje w sprawie zastosowania również art. 403 § 2 k.p.c., albowiem powód nie wykazał, aby doszło do wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Powód nie powołał też żadnej podstawy faktycznej wskazującej na wystąpienie innych niż opisane wyżej ustawowe przesłanki wznowienia postępowania.

Mając na uwadze powyższe motywy, Sąd drugiej instancji odrzucił zatem skargę powoda jako nieopartą na ustawowej podstawie, powołując się na regulację art. 410 § 1 k.p.c.

Powód A. S. wniósł do Sądu Najwyższego zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 grudnia 2014 r., zaskarżając to postanowienie w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść postanowienia, to jest art. 410 § 1 k.p.c., przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, skutkujące odrzuceniem skargi o wznowienie postępowania wniesionej przez powoda na posiedzeniu jako skargi nieopartej na ustawowej podstawie, podczas gdy skarga wskazywała wprost na ustawowe podstawy wznowienia prawomocnie zakończonego postępowania, a także art. 410 § 2 k.p.c.,

przez jego niezastosowanie, a w efekcie - pomimo braku wezwania powoda do uprawdopodobnienia okoliczności stwierdzających dopuszczalność wznowienia - odrzucenie skargi.

W uzasadnieniu żalący się wyraził pogląd, że postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania ma charakter dwufazowy. W pierwszej fazie, którą reguluje komentowany przepis, dochodzi do badania skargi pod kątem jej dopuszczalności, złożenia w terminie i oparcia na jednej z ustawowych podstaw. W drugiej fazie dochodzi do rozpoznania skargi na płaszczyźnie merytorycznej (art. 412 § 2 k.p.c.).

Żalący się podniósł również, że w niniejszej sprawie wskazał wprost na ustawowe podstawy wznowienia postępowania, których zaistnienie, jego zdaniem, miało miejsce. Sąd Okręgowy błędnie wywiódł natomiast, że podstawa wznowienia postępowania musi rzeczywiście istnieć, zaś dla dopuszczalności wznowienia postępowania nie wystarczy samo wskazanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający rygorom Kodeksu postępowania cywilnego. Żalący się powołał się przy tym na pogląd prawny wyrażony w postanowieniach Sądu Najwyższego: z dnia 11 stycznia 2006 r., II CZ 121/05 oraz z dnia 15 stycznia 2008 r., III UZ 13/07, zgodnie z którym w zakresie badania podstaw wznowienia na posiedzeniu niejawnym mieści się jedynie stwierdzenie, czy skarżący wskazuje podstawę wznowienia i czy odpowiada ona jednej z podanych w Kodeksie postępowania cywilnego przyczyn uzasadniających żądanie wznowienia, nie zaś, czy podstawa ta rzeczywiście istnieje.

Zdaniem żalącego się, nie było więc na tym etapie sprawy kompetencją Sądu Okręgowego rozstrzyganie, czy którakolwiek z podstaw wznowienia postępowania miała miejsce. W zakresie kognicji Sądu Okręgowego znajdowało się jedynie zweryfikowanie czy strona powodowa prawidłowo wskazała (sformułowała) podstawy wznowienia postępowania.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty, żalący się wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych przez przyznanie na rzecz pełnomocnika ustanowionego z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w wysokości 150% stawki minimalnej uzależnionej od wartości przedmiotu sporu podwyższonych o

stawkę podatku od towarów i usług,

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest nieuzasadnione.

Zgodnie z treścią art. 399 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem, jedynie w wypadkach przewidzianych w dziale VI Kodeksu postępowania cywilnego. Wynika to stąd, że skarga o wznowienie postępowania jest nadzwyczajnym środkiem pozwalającym na wzruszenie prawomocnych orzeczeń sądowych, korzystających co do zasady z powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) i wiążących nie tylko strony postępowania i Sąd, który wydał to orzeczenie, ale również inne Sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby (art. 365 § 1 k.p.c.). Dlatego skarga o wznowienie postępowania musi podlegać szczególnym rygorom, zarówno w zakresie formy, jak i treści (zawartości). Jak bowiem trafnie stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 lipca 2006 r., I PK 5/06 (Wokanda 2006 nr 11, s. 33), skarga o wznowienie postępowania nie jest narzędziem służącym zapewnianiu jednolitości orzeczeń, nawet w sprawach o roszczenia oparte na jednakowych podstawach faktycznych i prawnych. Możliwość ponownego rozpoznania prawomocnie zakończonej sprawy na skutek skargi o wznowienie postępowania otwiera się tylko wówczas, gdy zaistnieje jedna z ustawowych podstaw wymienionych w Kodeksie postępowania cywilnego. Wypada więc podkreślić, iż przepisy określające warunki, w których może nastąpić uchylenie lub zmiana prawomocnego wyroku muszą być, jako wyjątek od wspomnianej reguły, interpretowane ściśle.

Stosownie do art. 409 k.p.c. skarga o wznowienie powinna czynić zadość warunkom pozwu oraz zawierać oznaczenie zaskarżonego orzeczenia, podstawę wznowienia i jej uzasadnienie, okoliczności stwierdzające zachowanie terminu do wniesienia skargi oraz wnioszek o uchylenie lub zmianę zaskarżonego orzeczenia.

Oceny, czy wymienione wymogi formalne skargi zostały spełnione, Sąd właściwy do rozpoznania skargi dokonuje na posiedzeniu niejawnym, a następnie na podstawie art. 410 § 1 k.p.c. odrzuca ją, jeżeli została wniesiona po

upływie przepisanej terminu, była niedopuszczalna lub nieoparta na ustawowej podstawie. Warunkiem możliwości rozpatrywania zasadności skargi jest przy tym spełnienie wszystkich warunków wskazanych w cytowanym przepisie. Brak nawet jednego z nich sprawia zaś, że rozpatrywanie sprawy nie jest możliwe. Dlatego też stwierdzenie braku spełnienia choćby jednego z warunków wymienionych w art. 410 § 1 k.p.c. powoduje odrzucenie skargi.

Wbrew odmiennemu stanowisku żalącego się, uregulowanie zawarte w art. 410 § 1 k.p.c., w jego aktualnym brzmieniu, należy jednak rozumieć w ten sposób, że wykracza ono poza ramy postępowania wstępnego ze skargi o wznowienie postępowania. Zastosowanie tego przepisu oznacza zatem, że stwierdzenie na posiedzeniu niejawnym dopuszczalności wznowienia nie ogranicza się do badania, czy wskazane przez skarżącego okoliczności dają się podciągnąć pod przewidzianą w ustawie podstawę wznowienia. Wskutek uchylenia art. 411 k.p.c. (co nastąpiło z dniem 6 lutego 2005 r. na podstawie ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych), stwierdzenie na posiedzeniu niejawnym dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania nie jest już bowiem ograniczone do badania, czy wskazane przez skarżącego okoliczności są oparte na podstawie przewidzianej w ustawie, lecz obejmuje także ocenę, czy podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 2006 r., I PZ 33/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 48; z dnia 15 kwietnia 2010 r., I UZ 7/10, LEX nr 1663518). Tylko do dnia 5 lutego 2005 r. rozpoznawanie dopuszczalności wznowienia postępowania odbywało się w dwóch etapach - najpierw, na posiedzeniu niejawnym, sąd badał, czy skarga o wznowienie w ogóle opiera się na ustawowej podstawie wznowienia (czy okoliczności powołane przez skarżącego można zakwalifikować jako podstawy wznowienia przewidziane w art. 401, art. 401¹ lub art. 403 k.p.c.), a następnie, już na rozprawie, badał rzeczywiste istnienie formalnie powołanej przez skarżącego ustawowej podstawy wznowienia (czy formalnie powołana przez skarżącego ustawowa podstawa wznowienia faktycznie istnieje). Po zmianach treści art. 410 § 1 k.p.c. i uchyleniu art. 411 k.p.c. badanie obu powyższych aspektów dopuszczalności skargi o wznowienie - z punktu widzenia oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia

- może być natomiast dokonywane łącznie na posiedzeniu niejawnym. Wprawdzie, Sąd Najwyższy w niektórych orzeczeniach (między innymi powołanych w zażaleniu) zajmował odmienne stanowisko, jednakże według zdecydowanie dominującej linii orzeczniczej, którą Sąd Najwyższy w obecnym składzie w pełni podziela, przewidziana w art. 410 § 1 k.p.c. kontrola skargi o wznowienie postępowania obejmuje badanie nie tylko tego, czy skarga została oparta na ustawowych podstawach wznowienia, ale również czy powołana w skardze podstawa wznowienia rzeczywiście zachodzi. W wyniku przeprowadzenia tej kontroli skarga o wznowienie postępowania ulega więc odrzuceniu nie tylko wtedy, gdy została oparta na innej podstawie wznowienia niż wskazana w ustawie, lecz także wtedy, gdy podstawa wznowienia sformułowana w sposób odpowiadający ustawie w rzeczywistości nie występuje (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2007 r., III CSK 56/07, LEX nr 334985 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 lipca 2005 r., IV CO 6/05, LEX nr 155376, z dnia 4 września 2008 r., IV CZ 71/08, LEX nr 508851; z dnia 26 września 2008 r., V CZ 55/08, LEX nr 590293; z dnia 16 stycznia 2009 r., II CZ 1/09, LEX nr 784182; z dnia 25 maja 2012 r., I CZ 35/12, LEX nr 1214537; z dnia 10 kwietnia 2014 r., I PZ 1/14, LEX nr 1466625; z dnia 3 czerwca 2014 r., III UZ 4/14, LEX nr 1483964; z dnia 10 grudnia 2015 r., V CZ 76/15, LEX nr 1996846; z dnia 5 października 2016 r., II PZ 16/16, LEX nr 2167629).

Uwzględniając powyższe rozważania, Sąd Najwyższy stoi zatem na stanowisku, że nie jest uzasadniony sformułowany przez żalącego się zarzut naruszenia art. 410 § 1 k.p.c.

Odnosząc się, z kolei, do zarzutu naruszenia art. 410 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy zauważa, że Sąd drugiej instancji prawidłowo i w sposób wyczerpujący ocenił sugerowane przez żalącego się podstawy wznowienia wyartykułowane w jego skardze. Ma przy tym rację Sąd Okręgowy, stwierdzając - z powołaniem się na utrwalone w tym względzie poglądy judykatury - że w przypadku powołania jako podstawy wznowienia postępowania art. 403 § 1 pkt 2 k.p.c., powstaje obowiązek wykazania, że czyn przestępczy był ustalony prawomocnym wyrokiem skazującym, chyba że postępowanie karne nie może być wszczęte lub zostało umorzone z innych przyczyn niż brak dowodów (art. 404 k.p.c.). Chodzi tu o sytuację, w której

za pomocą przestępstwa został uzyskany prawomocny wyrok, od którego wnoszona jest skarga o wznowienie postępowania (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2013 r., III PZ 2/13, LEX nr 1347874). Tymczasem, żalący się w swojej skardze określa jedynie orzeczenia, których owa skarga dotyczy, jako „oczywiście i rażąco wadliwe albo przestępcze i niepoczytalne”, natomiast w żaden sposób nie usiłuje wykazać nawet tego, że w odniesieniu do tych zarzutów było prowadzone jakiekolwiek postępowanie karne, nie mówiąc już o jego zakończeniu prawomocnym wyrokiem skazującym. To samo spostrzeżenie należy odnieść do drugiej podstawy wznowienia, to jest że zaskarżone orzeczenia zostały wydane „przez sędziów wyłączonych od orzekania z mocy ustawy” (art. 401 pkt 1 k.p.c.), skoro temu stwierdzeniu towarzyszy jedynie teza, iż sędziowie ci „popelnili oczywiste przestępstwa”, natomiast brak jest jakiejkolwiek argumentacji istotnej w kontekście wykazania tej podstawy wznowienia. Ponadto, Sąd Okręgowy sam ustalił, że w sprawie, której dotyczy skarga, nie orzekał żaden sędzia, co do którego zapadło orzeczenie o jego wyłączeniu lub wniosek o wyłączenie oparty na podstawie art. 49 k.p.c. nie został w ogóle rozpoznany. W odniesieniu do sędziów orzekających w tej sprawie nie wystąpiła także żadna z przesłanek wymienionych w art. 48 § 1 k.p.c. Z samego uzasadnienia skargi oraz z ustaleń Sądu drugiej instancji wynika więc w sposób niebudzący wątpliwości, że sugerowane przez żalącego się podstawy zaskarżenia w rzeczywistości nie występują. Sąd nie ma zaś obowiązku wzywania skarżącego do uprawdopodobnienia dopuszczalności skargi, jeśli zgromadzony w sprawie materiał pozwala na stwierdzenie braku podstaw do wznowienia tego postępowania (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 lipca 2014 r., V CZ 46/14, LEX nr 1504597 oraz z dnia 21 października 2015 r., I PZ 17/15, LEX nr 1930437).

Kierując się przedstawionymi argumentami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz § 16 ust. 2 pkt 2 w związku z § 15 ust. 2 i § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu.

kc